

İslamın istədiyi “**kamil insan**” ola bilmək üçün dini həyatı maddə və məna bütünlüyü, zahir və batin dərinliyi, ağıl və qəlb ahəngi, surət və ruh bərabərliyi çərçivəsində qavramaq və yaşamaq lazımdır.

Həqiqi təsəvvüf İslamı zahiri ilə yanaşı batini planda da qavrayıb yaşamağa çalışmaqdır. Bu isə məşhur ifadə ilə desək, İslamı “**şərri t, tərriq t, həqiq t və mərif t**” bütünlüyü çərçivəsində idrak etməyi zəruri qılır. Buna belə bir misal verək:

* **Şərri t** doyduqdan sonra yemək israfdır.

* **Tərriq t** doyunca yemək israfdır.

* **Həqiq t** kifayət qədərini Allahın hüzurundan qafil olaraq yemək israfdır.

* **Mərif t** isə bütün bunlarla yanaşı nemətlərdəki ilahi qüdrət və əsma təcəllilərini təfəkkür etmədən yemək israfdır. Çünki yaradılmış hər varlıq Yaradanın sonsuz qüdrət və əzəmətinin dəlili mahiyyətindədir.

Böyük Allah dostlarından **Şah Nəqşbənd** hərəzəriçox vaxt yemək bişirmək və süfrə açmaq işlərində şəxsən özü iştirak edərdi. Həmişə tələbələrinə yemək hazırlayanda və yeyəndə qəlbən ayıq olub, bir anlıq da olsa qəflətə düşməmələrini tövsiyə edərdi. Müridləri ilə birlikdə yemək yeyərkən onlardan birinin bir loğmanı qəflətlə ağızına apardığını görsə, dərhal mülayim dillə xəbərdar edərdi. Bir loğmanı belə Allahdan qafil olaraq yemələrinə könlü razı olmazdı.

Zahirən baxsaq, yemək ibadət deyil, amma Allahı zikr edərək yeyilən hər bir loğma ibadətlərdə feyz və xüsu halına səbəb olur. Allahdan qafil olaraq yeyilən loğmalar isə qəlbə qatılıq, qəflət və tənbellik verir.

“Yemək” misalı ilə verdiyimzi bu həssas islami ölçüləri bir növ etalon kimi ibadət həyatından ailə həyatına, qonşuluq münasibətlərindən iqtisadi fəaliyyətlərə qədər, bir sözlə, ağla gələn bütün bəşəri davranışlara tətbiq etməklə həqiqi mənada “təsəvvüfi kamilliyə” nail olmaq mümkündür.

TƏSƏVVÜF NƏDİR?

Təsvüf: Allah-Təalanı qəlbən tanıya bilmək sənətidir.

Təsvüf: imanı “**ehsan**” kimi ali məqama yüksəltməyin başqa adıdır. Yeni daima ilahi kameraların nəzarəti altında olduğumuzu fərq edərək bu şüur və idrak ilə yaşamaqdır.

Təsvüf: təmizlənmə təlimidir. Allahdan uzaqlaşdıran hər şeydən çəkinərək “**təqva**”ya nail olmaq yoludur. Nəfsani ehtirasları cilovlayıb ruhani istedad və qabiliyyətləri inkişaf etdirən mənəvi tərbiyədir.

Təsvüf: Həzrət Peyğəmbərə varis olan əsl tərbiyəçilərin əlində nəfsin təzkiyə, qəlbin təsfiyə olunduğu mənəvi məktəbdir.

Təsvüf: nəfsə qarşı sülhü olmayan cəngdir.

Təsvüf: hər bir halda ilahi qədərə riza göstərərək daim Allahla dost qala bilməkdir. Həyatın eniş-yoxuşları və acı-şirin sürprizləri qarşısında qəlbin müvazinətini qorumaqdır. Varlıqda həddi aşmamaq, qıtlıqda sıxılmamaqdır. Başa gələn cəfaları ilahi imtahan kimi görüb, bütün bunları təzkiyə (mənəvi olaraq paklanma) vəsiləsinə çevirə bilməkdir. Şikayəti və narazılığı unudaraq daim həmd ilə şükür edən “**gözəl bənd**” ola bilmək məharətidir.

Təsvüf: maddi və mənəvi cəhətdən kamil olan möminlərin qayğıkeş könüllə məxluqata yönələrək onların məhrumiyyət və ehtiyaclarını aradan qaldırmaq məsuliyyətidir. Yaradandan

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

ötrü yaradılanlara şəfqət, mərhəmət, məhəbbət və xidmətin insanda təbii hal almasıdır.

Təsvüf: Kitab və Sünnəyə möhkəm bağlılıq, ilahi və nəbvi təlimatları qəlbi dərinliklə idrak edib həyatın hər mərhələsində yaşamaqdır.

Xülasə, **təsvüf:** Allah Rəsulunu eşqlə yaxından tanıya bilmək, Onun ali şəxsiyyət, xarakter və əxlaqından ibrət alaraq dini özünə və ruhuna uyğun olaraq yaşaya bilməyə cəhd göstərməkdir.

Bu kimi düsturlara zidd olan, ölçüsünü **Quran və Sünnə** den almayan nə varsa –təsəvvüfə aid edilsə də- batildir.

TƏSƏVVÜF NƏ DEYİL?

Dinin ruhani və dəruni tərəfi, **mərifət** və **təqva** dərinliyi olan təsəvvüfi cəhəti göz ardı edildikdə geriye quru qaydalar toplusu qalır. Bununla yanaşı xüsusilə, zəmanəmizdə təsəvvüf yoluna sahiblik iddiası ilə önə çıxan bəzi qruplar kimi hər şeyi batini hökmlərdən ibarət sayıb, dinin zahiri hökmləri sayılan şəriəti xor görmək təsəvvüfün əslindən və həqiqətindən uzaq qalmağın açıq-aydın nümunəsidir. Belələrinin “qəlbin təmiz olsun, əməlin az olsa da olar” tərzində, nəfsani güzəştlərə qapı açan anlayışı ilə şəriətin xadimi olan həqiqi

təsvüf

ün heç bir əlaqəsi yoxdur.

Məsələn, bu gün “Məsnevi”nin ruhundan uzaq olan bəzi insanlar tərəfindən Mövləvilinin **təqva** cəhəti arxa plana atılaraq, əsl **zikir** olan **səma** bir növ folklorik nümayiş və musiqi məclisinə çevrilməyə çalışılır.

Həmçinin bəzi təriqətlərdə, başlanğıcda xoş niyyətlə ticarət işlərinə girilir, lakin işin sonunda

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

çox vaxt təqva həssasiyyətindən uzaq düşərək maddi mənfəətlərə ram olurlar. Bu isə açıq-aydın dinin dünyaya alət edilməsidir. **Heçlik** və **yoxluq** qapısı olan təriqətin **varlıq** və **çoxluq** qayğısı ilə hərəkət edən mənfəət çarxına çevrilməsidir.

Bəzi təriqətlərdə isə halal-haram həssasiyyəti arxa plana atılaraq, “mənim qəlbim təmizdir” kimi içiboş ifadələrlə qadın və kişilərin birlikdə iştirak etdiyi eyni məclislərin önünün açıldığını, təsəttürə riayət edilmədiyini və bu kimi bir çox şəri ölçülərdə güzəştə gedildiyini görürük. Sanki qəlb təmiz olduqda halal-harama riayət etməyə ehtiyac qalmır. Beləliklə nəfsə qapı açan batil fikirlərə meyil salırlar.

Bununla da hər məsələdə ən böyük rəhbərimiz olan Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) ən təmiz qəlbə sahib olduğu halda ibadətdə, müamilələrdə, əxlaqda, xüsusilə də zəmanəmizin ən böyük problemi olan **“halal-harama riayət”**də ümmətinə misilsiz nümunə olması göz ardı edilir.

Halbuki əhli-sünnə möhtəvasındakı əsl **təsəvvüf** Hz. Peyğəmbərin həyat düsturları ilə zahiri və batini olaraq bütünləşmə səyidir. Rəsulullah (s.ə.s) mənəvi kamilliyin zirvəsində olsa da zahiri qulluq vəzifələrini son nəfəsinə qədər həssaslıqla ifadə etdiyi kimi, Onu örnək almalı olan hər bir mömin də hansı məqam, mövqe, məşrəb və təriqətdə olursa-olsun, şəri vəzifələrini də yerinə yetirməklə məsuldur.

Əbdülqadir Gilani həzrət **Əlir** rindən nəql olunan bu hadisə qeyd etdiyimiz xüsusu necə də gözəl ifadə edir:

“Bir gün gözümdən önündə bir nur peyda oldu və bütün üfqü əhatə etdi. Nə olduğuna baxarkən nurdan bir səs gəldi:

“Ey Əbdülqadir, mən sənin Rəbbinəm! Bu günə kimi işlədiyən saleh əməllərdən o qədər razıyam ki, artıq sənə haramları halal qıldım”.

Bunu eşidən kimi səsin şeytana aid olduğunu bildim və:

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

“Uzaqlaş buradan, ey mələun! Göstərdiyin nur mənim üçün əbədi zülmətdir”,- dedim.
Şeytan:

“Rəbbinin sənə bəxş etdiyi hikmət və fərasətlə bu dəfə də əlimdən xilas oldun. Halbuki bu üsulla yüzlərlə adamı yoldan çıxarmışam”,- deyərək uzaqlaşdı.

Əllərimi uca dərğaha açdım, bunun Rəbbimin lütfü olduğu idrakı ilə Allaha şükürlər etdim”.

Camaatdan bir nəfər:

“Onun şeytan olduğunu hardan bildiniz?”,- deyə sual verdikdə isə:

“Sənə haramları halal qıldım deməsindən”,- cavabını verdi.

Həqiqətən bir qul gözəl halı və saleh əməlləri səbəbilə halal-haram məsələsində sərbəst buraxılsaydı, ilk növbədə belə bir güzəştə bəşəriyyətin Haqqa qulluqdakı zirvəsi olan Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) nail olardı. Əgər belə bir imtiyaz Ona verilməyibsə, deməli, heç kimə də verilə bilməz.

Ona görə də həyatını Quran və Sünnə ölçülərinə görə nizamlamayan bir kəsin dilindən nə qədər təsəvvüfi ifadələr tökülsə də o adam həqiqi mənada təsəvvüf əhli ola bilməz.

Məsələn, miras məsələsini dünyəvi mənfəəti ilə uzlaşmadığı üçün ilahi əmrlərə görə tənzimləməyən bir möminin seyru-süluk yolunda məsafə qət etməsi imkansızdır.

Həmçinin ailə həyatında islami ölçülərə riayət etməyən birinin təsəvvüfi həyatından söhbət

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

gedə bilməz. Sırf uşaqlarının fani gələcəyini fikirləşərək onları Quran təlimindən məhrum edən, bununla da övladının əbədi gələcəyini təhlükəyə atan valideyndə mənəvi inkişaf olmaz. Belə bir ata-ananın təsəvvüf əhli olduğunu zənn etməsi qəflətdən başqa bir şey deyil.

Həmçinin ticarət həyatında başqalarının haqqını yemək, dünyəvi mənfəət üçün Allahın qadağan etdiyi şəkildə addım ataraq *“bu dənə olsun, bir daha etmərim”* kimi ifadələrlə yanlışa meyil etmək insanın özünə etdiyi ən böyük zülmüdür, mənəviyyatını axsatmasıdır.

Bu xüsusda **Həzrət Ömər** (r.a)-ın qoyduğu düsturu yaddan çıxarmamaq lazımdır:

“Bir adamın qıldığı namaza, tutduğu oruca baxmayın.

* *Danışanda düz danışımı?*

* *Verilən mənimə riayət edirmi?*

* *Dünya işləri məşğul olarkən halal-haram həssaslığına riayət edirmi? Bax, bunlara diqqət edin!”* [\[1\]](#)

Xülasə, bir adamın ibadətlərində, müamilələrində, əxlaqında və həyat tərzində şəri ölçülərə riayət etmək həssaslığı yoxdursa, onun təsəvvüfi inkişaf ümid etməsi mənasızdır.

Unutmayaq ki, İslamın zahiri hökmləri deyə biləcəyimiz şəriət bir növ bədəni yıxılmağa qoymayan skelet kimidir. Skeleti olmayan, onurğasız bir bədən düz dura bilməz. Lakin sırf skeletdən ibarət olan dini həyat da -bəzilərinin qəsdən göstərmək istədiyi kimi- qorxuducu, nifrətdirici və ruhsuz bir İslam anlayışı ortaya qoyar.

Bu nöqteyi-nəzərdən **təsəvvüf** İslamı Allah Rəsulu (s.ə.s), səhabeyi-kiram, sələfi-salehin

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

və təqva sahibi möminlərdəki feyz və ruhaniyyətlə idrak edib, eynilə onlar kimi dərin eşq və şövqlə yaşama cəhdindən ibarətdir.

ƏN BÖYÜK KƏRAMƏT: İSTİQAMƏT

Təsəvvüf: hər şeydən əvvəl həyatı **Quran** və **Sünnə** istiqamətində tənzim etməyə çalışmaqdır.

Ayeyi-kərimələrdə belə buyrulur:

“Allaha və peyğəmbər itaət edin ki, bəlik, bağışlanmış olasınız!”.(Ali-İmran, 132)

“Ey iman gətirənlər! Allaha itaət edin, Peyğəmbər itaət edin və (şükk-şübhə, riya, küfr və nifaq kimi şeylərə) əməllərinizi puça çıxartmayın!”. (Mühəmməd, 33)

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) də Vida Xütbəsinə belə buyurmuşdur:

“...Xəbəriniz olsun ki, mən öndən gedib cənnətdə Kövsər Hovuzunun başında sizi gözləyəcəyəm! Digər ümmətlərə qarşı sizin çoxluğunuzla sevinəcəyəm. Əsla (günah işləyərkən) üzümü qara çıxartmayın!”...

*Ey möminlər, siz iki əmanət qoyub gedirsiniz. Onlardan möhkəm yapışdığınız müddətdə əsla yolunuzu azmazsınız. Bu əmanətlər **Allahın Kitabı olan Quran və Peyğəmbərinin Sünnəsi**dir...”* (Bax. Müslim, Həcc, 147; Əbu Davud, Mənasik, 56)

Məhz həqiqi təsəvvüf də bu iki müqəddəs əmanətə layiqincə riayət edə bilməkdən ibarətdir. Təsəvvüf Qurani-Kərim və Sünnədə yer alan **ixlas, təqva, xüsu, tövbə, riza** kimi

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

qəlb əməllərinin necə gerçəkləşəcəyini, bunun müqabilində

riya, ucüb, təkbbür, həsəd

kimi nəfsani mərzələrin necə müalicə ediləcəyini öyrədən bir təlim-tərbiyə metodudur. Riyazət və mücahidə kimi bəzi təmrinlərlə

kəşf

və

kəramət

lərə nail olma təlimi deyil.

Əslində kəşf və kəramət sahibi olmaq mənəvi irəliləyişin əsası deyil. Necə ki, bir çox rəvayətdə [\[2\]](#) peyğəmbərlərdən sonra insanların ən xeyirlisi olduğu bildirilən **Həsət bu Bəkr** (r.a)-ın da fiziki və zahiri kəramətinə dair bir o qədər məlumat yoxdur. Onun ən böyük kəraməti Allah Rəsuluna olan misilsiz sədaqəti, təslimiyyət və itaətidir.

Ona görə də Allah dostları fiziki kəramətlərə əhəmiyyət verməmiş, hətta lovğalıq və şöhrətə səbəb olan bu kimi kəramətləri ifşa etməkdən mümkün mərtəbə çəkinmişlər. Bütün söylərini də Quran və Sünnə istiqamətində yaşama cəhdinə cəlb etmişlər.

Cüneyd Bağdaşi -qud-di-sə sir-ruh-:

“Bir adamı havada uçarkən görsəniz, halına baxın, çünki Kitab və Sünnəyə uzlaşmırsa, bu bir (kəramət deyil) istidracdır”,- buyurmuşdur.

Bəyazid Bistami həzrətinin də belə dediyi nəql olunur:

“Bir gün Dəcl çayının qarşı sahilinə keçəndim. Çayın hər iki sahili məni yol vermək üçün birlişdi. Tez özümü topladım və Dəcləyə belə dedim:

“And olsun ki, məni buna aldanmaram! Qayıqçılar adamı yarım axçaya qarşı sahilə keçirdir. (Sən isə otuz ildən bəri məni həşşər üçün hazırladığın saleh mənimlərimi istəyirsən.) yarım axça üçün otuz illik ömrümü (məni eqoizmə sürükləyəcək kəramət uğruna) zay edib bilmərim.

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

Mənə Kərim lazımdır, kəramət yox!". [3]

TƏSƏVVÜF: ZİKRLƏ QƏFLƏTDƏN QORUNMAQDIR

Allah-Təala:

“**Ey iman gətirənlər, Allahı çox zikr edin**” (əl-Əhzab, 41),- buyuraraq hər fürsətdə Onu yad etməmizi istəyir.

“**O kəslər ki, ayaq üstə olanda da, oturanda da, uzananda da Allahı zikr edərlər...**” (Ali-İmran, 191) buyurmaqla da daim qəlbən Onunla görüşməyimizi istəyir.

Deməli, möminlər olaraq Rəbbimizi zikr etmək vəzifəmiz yalnız namaz qılmaqdan ibarət deyil. Namazda olan Allahla bərabərlik şüurunu namazdan sonra da davam etdirməliyik. Zira bəndələrini bir saniyə də olsa unutmayan Allah onların da daim özünü xatırlamasını istəyir.

Zikrullahdan bir anlıq da olsa qafil qalmağın böyük təhlükəsi səbəbilə **Həzrət Peyğəmbər** (s.ə.s) belə dua etmişdir:

“*Ya Rəbb, göz açıb-yumana qədr dən olsa mənə nənə fəsimə baş-başa buraxma!*”. [4]

Çünki bir qəlb Allahı unutduğu nisbətdə qəflətə düşər olar. Həmçinin **Allah Rəsulu** (s.ə.s):

“*Bənə qəlbim pərdəli nənir. Amma mənə gündən yüz dəfə Allaha istiğfar edirəm*”,- deyər buyurmuşdur. (Müslim, Zikr, 41; Əbu Davud, Vitir, 26)

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

Buradan öyrənirik ki, yalnız işlənən günahlara görə deyil, Allahı unudaraq keçirilən anlar üçün də istiğfar etmək lazımdır. Çünki mərifətullah üfünə çatmış qəlblər xeyli həssaslaşdığı üçün Haqdan qafil olaraq alınan nəfəslər də günah kimi qarşılanır. Necə ki, bir hədisi-şərifdə belə buyurulmuşdur:

“İnsanlar bir məkəndə oturur və orada Allahın adını anmazlarsa, nöqsan iş görmüş, bir günah işləmiş olurlar. Kim bir yolda gedər, amma Allahı zikr etməzsə, naqis iş görmüş, bir günah işləmiş olar. Kim yatağına girər, orada Allahı zikr etməzsə, yenə nöqsan iş görmüş, bir günah işləmiş olar”. (Əhməd, II, 432)

Ali-İmran surəsinin 191-ci ayəsində zikr edilən **“ayaq üstə olanda da, oturanda da, uzananda da Allahı zikr etmək**” halı da buna işarə edir. Baxdığımızı zaman görürük ki, insan əsasən bu üç haldan biri üzrədir. Deməli, Rəbbimiz bizdən daim zikr halında olmağımızı istəyir. Lakin bu daimi zikrin də məqbul olma şərti kimi həmin ayənin davamında:

“...göylərin və yerin yaradılması haqqında təfəkkür edərlər...” (Ali-İmran, 191),- buyurur.

Yeni ilahi qüdrət və əzəmət təcəllilərinin təfəkküründə dərinləşərək öz acizlik və heçliyimizin idrakı içində heyrət və heyranlıqla ürpərən qəlbi həssaslığa sahib olaraq zikr etməmizi istəyir.

Başqa bir ayeyi-kərimədə Uca Rəbbimiz belə buyurur:

“Möminlər yalnız o kəsdir ki, Allah adı çəkiləndə (Onun heybət və zəmətində) ürəkli qorxudan titrəyər, Allahın ayırdığı oxunduğu zaman həmin ayələr onların imanlarını daha da artırır...” (əl-Ənfal, 2)

Demək ki, yalnız sözlərin təkrarından ibarət qalan, ağızdan qəlbə enməyən, beləliklə də qəlbi hissiyata və ürpərişlərə səbəb olmayan bir zikr həqiqi mənada və məqbul səviyyədə zikr sayılmır. Zikrdən məqsəd qəlbin zikr olunandan xəbərdar olması və Haqq-Təala ilə bərabərliyi

Yazan redaktor
03.07.14 10:57 -

təmin etməsidir.

Ona görə də təsəvvüfdə tərəqqi və inkişaf sadəcə mənəvi dərslərin və əvradın müəyyən zamanla çoxalmasına bağlı deyil. Bununla yanaşı qəlbi həssaslıqların və əxlaqın da yüksəlməsinə, camal isimlərinin o qəlbəki təcəllilərinin artmasına bağlıdır.

Mənəvi dərsləri yüksələn bir adamın nəzakət, zərafət, qəlbi rıqqət, mərhəmət, şəfqət, xidmət və fədakarlığının da artması lazımdır. Daha bağışlayıcı, anlayışlı, səbirli olmalı və riza halı güclənməlidir. Mənəvi tərəqqi yalnız bunlarla mümkündür.

Təsəvvüfi həyat da zikrin feyz və ruhaniyyəti içində Allah ilə daimi bərabərlik halında yaşaya bilməkdir. Möminin bu şüur və idrakı qazanması eyni zamanda qarşılaşdığı ilahi imtahanların sirrindən agah olmasını təmin edir.

Məsələn, **Ömər bin Əbdülziz** həzrətləri belə buyurur:

“Haramlar oddur. Ona yalnız qəlbi ölü olanlar əl uzadar. Əgər əl uzadanlar diri olsaydılar, o odun acısını mütləq hiss edərdilər”.

Qəlbi zikrullah ilə diri olan bir mömin qəlbindən qorunduğu üçün:

* Haramlara, hətta şübhəlilərə də əl uzatmaz.

* Mənəvi dəyərini zədələyəcək şərlərdən və yerlərdən ruhunu qoruyar.

* Lüzumsuz macərələrin ardınca düşmür. Əbəs və batil işlərə, azgınlığa dalmaz, keçici sevdalara aldanmaz.

* Ömrünü nəfsinin məngənəsində ziyan etməz, rəzil və bayağı işlərlə əməl dəftərini kirlətməz.

* Əksinə, ömrünü saleh əməl və xeyir işlərlə bəzəyər.

* Quran və Sünnəni həyat rəhbəri edər.

* İbadətlərini xüşi içində əda edər, Allah yolundakı xidmət və səylərə, saleh insanların söhbət məclislərinə rəğbətini artırır.

* Nəhayət, Rəbbinin yer üzündəki şahidi olaraq özündən sonra xoş səda və fəzilətlərlə dolu xatirələr qoyaraq ömür sürər.

Bunun əksinə, zikrdən uzaq olduğu üçün qəflətə olan tənbel bir qəlb isə hər an günah bataqlığına düşməyə hazır haldadır. Çünki qəflət günahlar üçün ən əlverişli zəmindir. O zəmin yarananda günahlar mənəvi ağırlığı hiss edilmədən asanlıqla işlənməyə başlayar.

Ona görə də zikrlə qəflətdən uzaqlaşmaq günahlara qarşı ən möhkəm təqva zirehidir, mənəvi qorumadır. Çünki heç bir insan “**bismillah**” deyərək qardaşının ayağından çəkməz. “**Allah**” deyən bir qəlb heç bir könülə bilə-bilə tikan batıra bilməz.

Bunun üçün təsəvvüf zikrin könül feyzi ilə, ehsan səviyyəsində, yəni daima ilahi kameraların nəzarəti altında olduğunun fərqiçində olaraq, diri qəlblə yaşaya bilməkdir.

Allah-Təala hər birimizə imanı ehsan üföqündə yaşamağı nə sib etsin. Qəlbimizi zikrullah, mərifətullar və məhəbbətullah nuruyla nurlandırın. Bizi dərğahında məqbul olan gözəl bir qulluq həyatı yaşamağa müvəffəq eyləsin.

Amin!..

[1] Beyəqi, *s-Sünul-Kübra*, VI, 288; *Şuab*, IV, 230, 326.

[2] Bkz. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, XI, 549/32578; İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 11/106; Ahmed, I, 127, II, 26.

[3] Bkz. Attâr, *Tezkiretü'l-Evliyâ*, s. 217, İlim ve Kültür Yayınları, Bursa 1984.

[4] *Câmius-Sağîr*, I, 58.